

I

RESUM D'UN CURS UNIVERSITARI SEGONS NOTES D'UN DEIXEBLE

PSICOLOGÍA

PRELIMINARS

L'esperit humà, en virtut de la constitució que Deu li ha donat, aspira al coneixement complet de tot allò que existeix. Poc satisfet amb la possessió de diferents ciències particulars, desitja abraçar en una ciència superior el sistema enter dels éssers, considerant-los en llur natura interna, en les relacions generals que mantenen entre ells i en la dependència que els uneix amb el Creador. Tal és l'ideal de la Ciència.

Donem el nom de Filosofia a tots els treballs que ha fet la raó humana per realisar, en tot o en part, l'ideal de la Ciència.

Els diferents i oposats resultats que ha obtingut l'home en les temptatives que ha fet per assolir directament els objectes que comprèn l'ideal de la Ciència han vingut a demostrar que, abans de construir *la ciencia de les coses*, hem de fer un estudi profunde de l'esperit que les coneix. Per això el *Nosce te ipsum* és el precepte fonamental de tota filosofia i per això els fets de l'esperit humà són el punt de partida i l'objecte immediat de tota investigació filosòfica.

Es divideix la filosofia en teorètica (especulativa) i pràctica. La primera tracta del simple coneixement de les coses; la segona investiga la regal de les nostres accions (*per speculativam scimus ut sciamus, per practicam scimus ut operemur*). La filosofia teorètica té tres parts: Psicologia empírica, Lògica pura i Metafísica.

PSICOLOGIA EMPÍRICA

La Psicologia empírica és la ciència de l'ànima humana en quant ella es presenta a l'observació. La distinció entre còs i ànima com a constitutius de l'home és un simple resultat de l'experiència comuna: i així ho prova (1) el testimoni de totes les llengües. Entenem per ànima una existència que si bé està unida al còs és radicalment distinta d'ell. Aquesta existència, considerada en *si mateixa*, ha rebut el nom d'esperit; considerada en relació al còs s'anomena ànima. L'ànima humana es coneix a si mateixa: aquest coneixement es verifica sempre que en la paraula externa o interna diem *jo*. La ciència de l'ànima, doncs, equival a la ciència del *jo* humà, base fermíssima que ningú no pot negar perquè ningú viu no ignorat de si mateix.

La Psicologia estableix abans que tot que l'ànima humana és una, simple i idèntica, perquè el *jo* és u, simple i idèntic. Després d'haver consignat la unitat de l'ànima humana, la Psicologia estudia els fenòmens (fets palesos) que es realitzen en nosaltres; aquests fets s'anomenen interns i es distingeixen dels externs, que són aquells que es verifiquen en el món dels còssos. Aquests dos ordres de fets poden distingir-se de la manera següent: 1.er, els fets externs es realitzen en l'espai i en el temps, els fets interns no ocupen espai i solament admeten determinació de temps; 2.^{on}, els fets externs són coneguts per mitjà d'òrguens, els fets interns són coneguts immediatament; 3.er, els interns es refereixen propiament al *jo*, els fets externs propiament al no *jo*.

La distinció entre aquestes dues classes de fets, la fan tots els homes. Mentre estem desperts ens trobem informats incessantment que passa alguna cosa en nosaltres, en el nostre interior, en el *jo*; i això que passa en nosaltres ho distingim d'allò que passa fora de nosaltres, en l'exterior, en el no-*jo*. Lo que passa en nosaltres ho coneixem immediatament, qualsevol que siguin les circumstancies exteriors i ho coneixem millor com més independents ens fem del món exterior. Lo que passa fora de nosaltres solament ho podem conèixer mitjançant l'ús dels òrguens del nostre còs. D'això que hem dit resulta que la Psicologia s'apoya en el coneixement natural i primitiu que tot home té de la seva propia ànima, així com la Física parteix (2) del coneixement natural i primitiu que tots tenim del món dels còssos.

La Psicologia és ciència d'observació: 1.er, perquè els fets interns són observables; 2.^{on}, perquè són classificables; 3.er, perquè ofereixen cert ordre així en l'aparició com en la combinació.

(1) En el text: *ha sido prueba*. Error evident, ocasionat sens dubte per la similitud dels sons. No oblidem que es tracta d'uns *Apunts* escolàstics, acullits segons explicacions de viva veu.

(2) En el text: *estriba en*

DE LES POTENCIES DE L'ÀNIMA

L'ànima humana és dotada de diverses potencies, segons ho manifesten les diferents classes de fenòmens que ens ofereix l'observació interna. Les potencies de l'ànima es coneixen, doncs, pels fenòmens (*potentiae specificantur per actus*). Els fenòmens interns es denominen actes o afeccions segons hi predomini l'activitat o la passivitat. Les potencies es divideixen en actives i passives. Les primeres s'anomenen facultats, les segones capacitats.

Les potencies fonamentals de l'ànima segons les determina la observació són tres: potencia de sentir, potencia de conèixer i potencia de voler. D'aquestes tres potencies la primera és passiva, les restants són actives.

Establim tres potencies perquè tots els fenòmens interns poden reduir-se a tres classes: fenòmens de sentir, fenòmens de conèixer i fenòmens de voler.

Encara que els tres fets fonamentals de la vida interna (fets afectius, cognoscitius i volitius) no es distingeixen clarament entre ells, pot, no obstant, consignar-se científicament els llurs caràcters diferencials.

El caràcter dels fets de sentir és la subjectivitat. En ells tot just si es mostra la distinció entre el jo i les seves modificacions, restant els dos termes reduïts a un de sol. Els fets afectius ofereixen determinacions contraries: plaer i dolor.

El caràcter dels fets de conèixer és la objectivitat. Tot fet de conèixer suposa dos termes: subjecte cognoscent i objecte conegut. El subjecte cognoscent és el jo, i l'objecte conegut pot ésser una existencia diferent del jo o una modificació del mateix jo. En el primer cas tenim l'objecte objectiu i en el segon l'objecte subjectiu.

Els fets de voler, o siguin les volicions, es distingeixen dels fets de conèixer i sentir en això: que no solament es verifiquen *en* nosaltres, sinó que es realitzen *per* nosaltres. La volició és un fet del qual el jo es reconeix autor.

Divisió de les potencies de l'ànima en superiors i inferiors

De l'experiencia interna resulta la distinció que tot home fa entre la vida superior i la inferior. Aquesta distinció comprèn les tres potencies. Si bé no podem assenyalar caràcters precisos per distingir aquestes dues formes de la vida de l'ànima i ens veurem obligats d'apel·lar a la relació d'inferior, podem però sentar que la vida inferior és enllaçada amb el còs, mentre que la superior és propia de l'esperit.

FACULTAT DE CONÈIXER

DE LA CONSCIÈNCIA

Tots els fets que ocupen la Psicologia ofereixen la circumstància comuna d'èsser *sabuts* pel subjecte en el qual es realisen. Aquest coneixement que té el jo tant dels seus actes com de les seves afeccions s'anomena *consciència*.

El caràcter general de la consciència i els seus fets resta perfectament expressat en la forma escolàstica que diu: *Non sentimus nisi sentiamus nos sentire, non sentimus nos sentire nisi sentiamus*.

La consciència ofereix els caràcters essencials següents:

1.er Es intuïtiva, és a dir, que els seus objectes són presents i són coneguts sense intermedi.

2.^{on} Enclou distinció. Segons sigui ella, la consciència s'anomena clara o bé obscura. Ordinàriament el llenguatge és la prova d'una consciència clara.

3.er Suposa contrast. Aquest es realisa per la oposició constant que hi ha entre el jo i el no jo (o sia, l'esperit de l'home i els còssos).

4.^{rt} Suposa diferència en els fets que es realisen en l'ànima. Aquesta diferència pot ésser de qualitat o de grau.

5.^{nt} Suposa la representació de lo passat-pròxim.

6.^è Suposa cert grau d'activitat en el subjecte conscient.

L'activitat de l'ànima es desplega de tres maneres:

1.ª Com a una mera reacció provocada per les impressions orgàniques. Aquesta reacció és prou per determinar les primeres aprehensions.

2.ª Com a acte espontani que es dirigeix a un objecte que havem aprehengut.

3.ª Com a acte exclusivament voluntari, efecte d'un *jo vull*, que afavoreix o contraria l'activitat espontània.

En aquests tres casos hi ha un desplegament de l'activitat de l'ànima en relació a un objecte. Aquest desplegament de l'activitat de l'ànima no ha rebut un nom especial en el primer cas, o sigui el d'una mera reacció; en els altres dos casos s'ha nomenat *atenció* (*tendere ad objectum*). El primer cas ens mostra l'acció fatal que certs objectes exerceixen sobre l'ànima humana; el segon assenyala l'atracció que per nosaltres tenen alguns objectes de la nostra aprehensió, i en el tercer apareix clarament el domini que té l'ànima sobre els objectes de coneixement.

L'atenció està en raó inversa dels objectes als quals es dirigeix (*pluribus intentus, minor est ad singula sensus*).

L'atenció s'amida per la seva intensitat i per la seva durada. L'atenció dirigida al nostre interior reb el nom de *reflexió*. L'atenció pot ésser total i parcial. L'atenció dirigida a les diferents parts d'un objecte s'anomena *anàlisi*. L'atenció simultània a totes les parts d'un objecte o fenomen s'anomena

síntesi. L'atenció que donem a dos o més objectes numèricament diferents s'anomena comparació.

Divisió de la facultat cognoscitiva.

La facultat cognoscitiva es divideix en inferior i superior. A la inferior corresponen els sentits i la memòria; la superior comprèn la facultat dialèctica i la facultat noètica. La facultat cognoscitiva inferior no és prou per produir la vida conscient tal com la tenim: cal per això que a la seva acció sia afegida una altra acció més elevada com és la de la facultat superior. Aquestes dues accions, al concurs de les quals es deu el coneixement humà, estan íntimament combinades.

DELS SENTITS

L'ànima humana té la potència de aprehendre els objectes externs. Aquesta potència la té l'ànima en quant és unida al còs.

L'experiència ens diu que l'aprehensió indicada no es verifica sense òrguens, o sia aquelles parts del cos, la possessió o privació de les quals implica l'existència o no existència de certs fenòmens interns. Aquesta potència es compon de diferents potències parcials que han rebut el nom de sentits. La varietat dels sentits es funda en la varietat dels òrguens i en la diferència que observem en els fenòmens interns en ocasió de l'exercici de cada orguen. Les impressions orgàniques són la primera condició de l'exercici dels sentits i s'anomena impressió orgànica tota modificació del sistema nerviós tant si es deu al respectiu agent extra-orgànic com si la produeix el respectiu estímul intraorgànic.

L'estudi psicològic dels sentits es redueix a l'anàlisi dels fenòmens interns corresponents a les impressions rebudes en cada un dels òrguens. Per això hem de procurar que no hi hagi en el nostre cos cap altre orguen notablement impressionat fora d'aquell, els fenòmens corresponents del qual volem esbrinar. Fet això, considerarem com a fenòmens corresponents aquells que es resisteixin a l'eliminació.

Els fenòmens interns que es verifiquen en nosaltres amb ocasió de les impressions orgàniques contenen dos elements: el primer s'anomena *sensació* i el segon *percepció*.

La sensació correspon a la part afectiva de l'ànima i la percepció a la part cognoscitiva. La primera és passiva i subjectiva; la segona activa i objectiva.

De l'olfat

Les impressions hagudes en l'orguen de l'olfat donen lloc als fenòmens afectius que anomenem sensació d'olor. Les sensacions d'olor es distingeixen entre elles per la llur qualitat, per la llur durada i pel llur grau. Poden

dividir-se en simples i compostes. El coneixement de les substancies oloroses no correspon a aquest sentit.

Del gust

A les impressions rebudes en l'orguen del gust correspon la sensació de sabor. Encara que aquesta sensació vagi ordinariament acompanyada de sensacions i percepcions tactives, podem distingir-la clarament i allavors reconeixem que considerada en ella mateixa no implica cap coneixement del cos que la causi. Les sensacions de sabor es distingeixen també per la llur durada, per la llur qualitat i pel llur grau. Es divideixen en simples i compostes.

De l'oït

A les impressions auditives correspon una modificació de l'ànima en la qual es combina l'element afectiu i el cognoscitiu. Segons sigui la preponderancia d'un d'aquests elements, la modificació pren el nom de sensació o de percepció. Considerant el sò com a sensació anotarem que àdhuc en la forma de soroll s'ofereix amb certa distribució en el temps. Els son es distingeixen per la llur durada, per la llur qualitat i pel llur grau. Els sons que ofereixen una distribució ordenada en el temps, s'anomenen sons musicals i a més de la llur qualitat i del llur grau, tenen l'atribut de la tonalitat. El coneixement del còs que causa el sò és posterior a la aprehensió auditiva i pot considerar-se com a producte d'una comparació.

De la vista

A les impressions visuals correspon l'aprehensió del color, forma, magnitud, situació i distancia dels còssos. Aquestes aprehensions corresponen a diferents categories, per lo qual hem de distingir allò que realment veiem i allò que afegim a la visió propiament dita. Utilisant el mètode d'eliminació reduirem la nostra consciencia en un estat de visió al fet d'aprehendre una figura plana amb cert color. Aquest fet constitueix la visió primitiva. Comprèn dos elements que són: el fet de veure el color i el de veure la figura; el primer s'anomena sensació, el segon percepció. Diem que l'aprehensió de color és una sensació perquè hi ressalta el caràcter passiu i perquè és una modificació de l'ànima en quant és unida al cos.

Si bé aquesta modificació no ofereix un caràcter marcat de plaer o dolor, en certs casos, no obstant, ens mostra clarament aqueix caràcter, com per exemple en l'acció violent de la llum o bé en la presentació de certs colors. Ordinariament parlem del color com d'una qualitat *percebuda* i no d'una modificació sentida, però la objectivitat que atribuim al color és un simple resultat de la seva combinació en la figura. Aquesta combinació és constant no solament en l'acte de la visió, sinó també en tot acte d'imaginació.

Les percepcions visuals s'han dividit en: primitives i adquirides. L'aprehensió de color i l'aprehensió d'una figura plana constitueix la percepció

primitiva. La distinció entre la figura i la forma la fem comunament sempre que l'objecte canvia de posició. Però en tot acte de visió podem obtenir la percepció de la figura, eliminant de la nostra consciència la profunditat de l'objecte. Allavors reconeixem dos actes en la visió, l'un dels quals, o sigui el comú, té per objecte la forma i el segon que hem obtingut mitjançant l'eliminació, té per objecte la figura.

Entre la figura visible i la forma dels objectes existeix una relació semblant a la que en matemàtiques s'anomena projecció: aquesta relació és el principal fonament de la teoria de la visió sostinguda per Berkeley.

Aquest filòsof considera la perfecció visual com una mera interpretació de signes. La relació entre el signe i la cosa significada pot oferir els tres casos següents: 1.er, predomini del signe sobre la cosa significada; 2.^{on}, equilibri entre ambdós termes; 3.er, predomini de la cosa significada sobre el signe. Aquest últim cas comprèn la interpretació que hem fet en tot acte de visió.

Els signes que interpretem en la percepció de la distància dels cossos són els següents:

1.er La sensació muscular que prové de l'esforç que fem per adaptar l'aparell visual a la llum amb la finalitat d'obtenir una visió distinta.

2.^{on} La sensació muscular que prové de l'esforç que fem per a donar als eixos òptics la situació convenient.

Aquests dos signes es refereixen al subjecte. Referents a l'objecte indicarem els signes següents: 1.er, la magnitud de la figura que segueix; 2.^{on}, la distinció de les parts de l'objecte; 3.er, la netedat de contorns; 4.^{rt}, la intensitat de colorit; 5.^{nt}, l'existència d'objectes intermedis entre el nostre aparell visual i la distància de la qual aprehenem l'objecte.

La teoria que admetem no s'ha de confondre amb l'opinió d'aquells filòsofs que concedeixen a la vista l'aprehensió de dues dimensions reservant per al tacte el coneixement de la forma dels objectes. La teoria que sostenim estableix que la percepció de la distància i de la forma dels objectes es verifica en l'home d'una manera gradual, essent el seu punt de partida la percepció de la figura que segueix. I sense negar la concurrència del tacte en l'aprehensió dels cossos, consignem que la concepció visual, encara que primitivament es refereix tant sols a una figura plana, no obstant conté indicacions suficients per assolir la percepció de la longitud, latitud i profunditat dels cossos. La figura visible és percebuda constantment com a objecte exterior, i l'ànima situa sempre aquest objecte segons la direcció dels eixos òptics.

Del tacte

El sentit del tacte comprèn tots els fenòmens de sensació i percepció que no poden entrar en divisions anteriors. La varietat que ofereixen els fenòmens corresponents a les impressions tàctils ha fet indispensable la divisió del tacte en tres sentits, a saber: sentit vital, sentit cutani i sentit muscular.

Referim al sentit vital les sensacions produïdes pel moviment de la vida orgànica, tant en les seves funcions normals, com en els seus estats anormals. A aquest sentit correspòn principalment la sensació fonamental de la vida o sigui aquella sensació general que neix del joc de totes les funcions del nostre organisme. Sense negar aquest sentit l'element afectiu hem de reconèixer, no obstant, que les seves percepcions són extremadament vagues.

Al sentit cutani referim les sensacions i percepcions que tenim quan un còs es posa en contacte amb la nostra pell. Considerat isoladament aquest sentit, pot anomenar-se tacte passiu; combinat amb el sentit muscular forma el tacte actiu. Si apliquem un cos a qualsevol indret de la nostra pell, notarem clarament una sensació acompanyada d'una percepció més o menys distinta segons fos la part impressionada.

Al sentit muscular referim les sensacions corresponents als diferents estats de tensió i relaxació dels nostres músculs. La importància d'aquest sentit radica en la seva combinació amb la facultat locomotiva que és l'element principal del tacte actiu.

L'estudi de la facultat locomotiva completa el coneixement que tenim de les relacions que hi ha entre l'ànima i el còs. Si per una part les impressions orgàniques determinen les sensacions que experimenta l'ànima, per altra part un simple *jo vull* és prou per determinar el moviment dels nostres membres. Com que aquest moviment es verifica per la contracció de diversos músculs, surt d'aquí que el sentit muscular està íntimament enllaçat amb la facultat locomotiva. L'exercici d'aquesta facultat consisteix en el desplegament de l'activitat de l'ànima amb la finalitat de produir un moviment en l'organisme. Aquest desplegament de la nostra activitat constitueix un *esforç* del qual tenim consciència més o menys clara. El resultat ordinari de tot esforç és el moviment d'una part del nostre organisme. Verificant aquest moviment la part del nostre organisme que treballa pot trobar oposició en altres cossos i en aquest cas fem major esforç fins que vencem la resistència o la declarem relativament insuperable.

Els fenòmens corresponents al tacte actiu són dos: sensació i percepció. El primer d'aquests elements predomina en alguna ocasió, i quan no s'esdevé podem observar-lo eliminant la percepció concomitant. Aquesta és la que ordinàriament prepondera en el sentit del tacte: així, en tocar un còs coneixem la seva duresa o blanor, l'aspror o la llisor de la seva superfície, el seu pes i finalment la seva forma i magnitud. La oposició dels cossos extra-orgànics als diferents moviments dels nostres membres és *sentida* i *percebuda*. És sentida més o menys vivament segons el grau de la resistència que trobem, i és percebuda d'una manera immediata, puix jo no em puc conèixer com a resistit sense reconèixer al mateix temps algún còs resistent.

La sensació de resistència correspòn al sentit muscular mentre que la percepció de la força resistent és pròpia de la facultat locomotiva. Això es veu clarament quan es veu perdre la sensibilitat a un membre sense que aquest

quedi paralisat; en aquest cas percebem la resistència i no la sentim. Però la concomitant del sentit muscular és sumament important, puix com que la sensació de resistència és més viva com més resistent sigui el cos que la causi, despleguem el nostre esforç segons les indicacions del sentit muscular.

La facultat locomotiva es combina amb els altres sentits els quals ofereixen també la llur part de sensació muscular. De l'exercici dels mateixos sentits resulta el coneixement de les realitats externes que anomenen còssos, els quals es manifesten per diverses qualitats. El coneixement de les qualitats dels còssos és, en part, propi de cada sentit i en part comú a tots els sentits. D'aquí la divisió aristotèlica entre els sensibles comuns i els sensibles propis o siguin les qualitats primaries i secundaries dels moderns. Corresponen a la primera classe l'extensió i la impenetrabilitat: formen la segona l'olor, la sabor, el sò i les sensacions tàctils que no depenen de la facultat locomotiva. A aquestes dues classes n'afegeix Guillem Hamilton una altra, la de les secundo-primaries, perquè reuneix els caràcters de les primaries i secundaries. A aquesta classe corresponen la gravedat, cohesió, la comprensibilitat, l'elasticitat i, en suma, totes les variacions que ofereix la resistència que oposen uns còssos als altres. El coneixement sensible reb diferents noms segons les qualitats aprehengudes: així és que les qualitats primaries són percebudes, les secundaries sentides i les secundo-primaries percebudes i sentides.

Si comparem els dos elements que constitueixen el coneixement sensible, veurem que sensació sempre representa l'element subjectiu, mentre que la percepció sempre representa l'objectiu.

El caràcter subjectiu de la sensació ens mostra la seva natura especial; així una olor, una sabor, etc., no es presenten com a un fenomen de l'ànima solament sinó com a un fenomen de l'ànima en quant és unida al còs. La percepció té un caràcter objectiu inequívoc. Percebem l'extensió dels còssos, per la seva cohesió, la seva elasticitat i totes aquestes qualitats són conegudes immediatament com a inherents a una substància diferent del jo. Així és que per la percepció mereix principalment la prova sensitiva el nom de coneixement.

La sensació és condició de la percepció, o, en altres termes, si no sentim no percebem; sense la sensació de color no percebem la figura, sense la sensació cutània tampoc percebem l'extensió orgànica. Heus-aquí, doncs, perquè la percepció ha d'anomenar-se coneixement sensible.

La sensació i percepció estan en raó inversa. Si bé la sensació és condició de la percepció, no obstant quan la sensació traspassa un cert límit a mesura que va augmentant va sofocant la percepció; tal s'esdevé, per exemple, en la vista i en el tacte.

De lo que havem dit resulta el doble aspecte segons el qual podem considerar els sentits, a saber: com a instruments de coneixement i com a fonts de plaer i dolor. De la comparació dels diversos sentits, segons aquests dos aspectes, resulta la llur divisió en afectius i instructius.

En suma, en virtut de la unió de l'ànima amb el cos, les impressions orgàniques desperten la vida conscient. La reacció de l'ànima excitada per les impressions orgàniques ofereix els dos elements que havem anomenat sensació i percepció. Per la sensació l'ànima reconeix l'organisme com a seu; per la percepció el reconeix (1) com a *no jo*, o sigui com a formant part del món material. Tots els sentits ens donen una percepció més o menys distinta del nostre organisme com a extens i impenetrable. El coneixement immediat d'un món extra-orgànic l'obtenim principalment pel tacte actiu. Per l'exercici coordinat de tots els sentits i per la connexió que té amb tots ells la facultat locomotiva anem distingint el nostre còs dels còsos circumdants i, finalment, distingim el jo immaterial per sa oposició amb el nostre propi organisme. Així doncs, el coneixement sensible és degut a una reacció gradual en què l'ànima se sent afectada i obra al mateix temps aprehent un conjunt de relacions; de manera que quan hi ha harmonia entre la sensació i la percepció assolim la vida de consciència clara, en la qual l'home obra en el món que l'envolta, es reconeix formant part d'aquest món, però troba en si mateix una vida superior a tot allò a què arriba l'esfera dels seus sentits.

DE LA MEMORIA

La memoria és la potencia a la qual referim el coneixement de lo passat. Els seus actes s'anomenen records. Tot acte de memoria és un acte cognoscitiu d'una existencia anteriorment aprehenguda per nosaltres.

La base de la memoria és la facultat representativa, la qual suposa la retentiva. La representació és un fet que en estat de consciència clara distingim perfectament: així és que ningú confón les imatges de lo passat o de lo possible amb els objectes d'intuïció.

Les representacions poden ésser senzilles o combinades. Les primeres es divideixen en representacions de lo passat pròxim i en representacions de lo passat remot: aquestes són les que propiament corresponen a la memoria. Les representacions s'anomenen propiament imatges quan es refereixen a objectes que tenen determinació d'espai o de temps; per exemple: una flor, un sò. En aquest cas la facultat representativa pren el nom d'imaginativa.

Essent tot acte de memoria un acte representatiu, suposa dos objectes, a saber, objecte pròxim i remot: el primer és l'objecte representant, el segon l'objecte representat. Poden ésser objectes representats: 1.er, tots els objectes sensibles; 2.^{on}, tots els actes i afeccions de l'ànima, dels quals tenim consciència clara. L'objecte representant és una modificació de la nostra ànima, de la qual tenim consciència no com a objecte absolut, sinó com a objecte relatiu a una existencia anteriorment aprehenguda. Aquesta modificació ofereix un caràcter d'activitat més o menys permanent: d'això resulta la distinció lògica

(1) En el text: *los reconoce*.

entre l'acte i el producte de la facultat representativa; però aquestes dues coses no són numèricament diferents com en la pintura i en les arts plàstiques; són simplement dos aspectes d'una mateixa cosa. Aquesta distinció és consignada en el llenguatge (1) per les paraules imaginació (acte d'imaginar) i imatge (producte del dit acte). El caràcter representatiu és essencial en la memòria. Tot home reconeix que en l'exercici normal de la memòria hi ha una correspondència entre l'objecte representant i l'objecte representat. Per aquesta correspondència coneixem l'objecte remot per mitjà de l'objecte pròxim. Aquesta relació no es descobreix per la comparació dels nostres records amb els objectes representats per ells, sinó que és continguda primitivament en l'acte memoratiu.

De lo dit resulta que tot record suposa: 1.er, una representació o imatge, i 2.^{on}, la referència al temps passat. Les representacions d'imatges poden presentar-se a la consciència sense aquesta referència, apareixent o no més tard el seu caràcter relatiu. Pels actes de memòria apreciem el temps transcorregut, així com pels actes de percepció coneixem l'espai ocupat.

El coneixement representatiu que correspon a la memòria suposa la retentiva o sigui el poder que té l'ànima de conservar les representacions que en temps diferents s'ofereixen a la consciència i constitueixen els records. El fet de la retenció no es pot deixar d'admetre àdhuc essent fora del camp de la nostra observació.

La memòria està subjecte: 1.er, a les lleis de l'atenció, i 2.^{on}, a les lleis de la successió. Per les lleis de l'atenció expliquem perquè recordem unes coses millor que les altres; les lleis de la successió ens diuen perquè recordem unes coses abans que les altres.

Lleis de l'atenció

L'exactitud i durada dels nostres records estan en raó directa de l'atenció que havem donat als objectes recordats. La relació que hi ha entre l'atenció i la memòria és d'experiència comuna. Ningú ignora que, atenent convenientment, podem recordar aquelles coses que són en l'esfera de la nostra aprehensió. La Psicologia explica per les lleis de l'atenció els efectes que alguns han atribuït a influències especials, així en la part relectiva com en la representativa.

Per apreciar degudament els efectes de l'atenció en la memòria havem de considerar la durada i la intensitat dels actes aprehensibles. Hi ha un grau d'atenció sense el qual no existeix el record. Això es prova per aquells casos en què sabem que hem tingut aprehensió d'un objecte i malgrat d'això no el recordem. Observant les condicions del record notarem que exigeix la consciència exclusiva de l'objecte recordat durant un temps més o menys gran, segons sigui la intensitat de l'acte aprehensiu.

(1) En el text: *en la lengua castellana.*

Per la llei de l'atenció s'explica l'aventatge que ofereixen per al record els objectes sensibles i entre aquests els visibles i els que ens són familiars; per la mateixa llei s'explica la durada i vivacitat del record d'aquells objectes l'aprehensió dels quals és acompanyada de plaer o de dolor.

De les lleis que regularisen la successió dels nostres records

Aquestes lleis, conegudes sota la denominació comuna de lleis d'associació, poden reduir-se a dues classes, a saber: lleis fonamentals i lleis especials o derivades.

A la primera classe corresponen la llei de record directe i la llei de record indirecte. Formen la segona classe la llei dels adjacents, la llei dels similars i la llei dels contraris.

Llei del record directe. — La llei del record directe pot formular-se de la manera següent: els actes cognoscitius, idèntics en el llur contingut, però diferents en el temps, es suggereixen mutualment. D'aquesta llei resulta l'acte memoratiu en la seva forma més senzilla. Tot home coneix la diferència que hi ha entre la primera aprehensió d'un objecte i les aprehensions ulteriors. En el primer cas l'acte és senzill i en el segon és doble, puix conté la intuïció de l'objecte real més una representació seva. D'aquests dos elements el primer és degut a la presència de l'objecte, i el segon és propi de la memòria; per això quan aquesta potència es debilita, veiem els objectes i no els coneixem. La llei de record directe és, per consegüent, el fonament del fet que anomenem reconeixement.

Llei del record indirecte. — La fórmula és la següent: els actes cognoscitius coexistents o immediatament successius es suggereixen mutualment. Aquesta llei reconeguda ja per l'experiència comuna ha estat establerta en tota la seva generalitat per Aristòtil. El seu fonament és la unitat de temps. La nostra consciència abarca en un temps donat un cert nombre de objectes, adés coexistents, adés successius.

Els fets interns que constitueixin l'aprehensió d'aquests objectes formen un tot, com si diguéssim un quadre de la nostra vida interna, i, encara que les parts d'aquest tot no tinguin entre elles cap relació intrínseca, resten enllaçades en la memòria de tal manera que quan se'n presenta alguna tendeixen a presentar-se les altres, fins que el tot queda restablert. Essent la unitat de temps una unitat merament extrínseca, és evident que per la llei del reconeixement indirecte podem recordar els objectes més heterogenis, amb la condició que els haguéssim aprehengut simultaniament o successivament.

Les dues lleis que acabem d'enunciar assenyalen l'últim terme de la nostra investigació. Ambdúes són comparatives; la una ens diu que lo idèntic

suggereix lo idèntic, al pas que l'altra ens mostra que lo diferent suggereix lo diferent; suggestions ambdúes igualment admissibles. D'aquestes dues lleis es deriven les lleis especials d'associació, les quals estableixen la mutual suggestió de certa classe de representacions. La primera d'aquestes lleis s'anomena llei dels coadjacents o de continuïtat, i es formula de la manera següent: els coadjacents es succeeixen mutualment. Aquesta llei no és una mera repetició de la llei del record indirecte, és més bé l'expressió de la forma més important que conté. La llei del record indirecte estableix una insociació entre tota classe d'objectes, essent prou per això la unitat extrínseca de temps i la llei especial que ens ocupa, excloent tot element heterogeni, es refereix tant sols a aquells objectes les parts dels quals tenen entre si una relació independentment d'aquella que els dona la unitat de temps. S'ha donat a aquests objectes el nom de coadjacents. Són coadjacents: 1.er, les parts d'un tot real, tant si existeixen en l'espai com en el temps; 2.^{on}, les parts d'un tot imaginari tant si és producte de la nostra inventiva com si han estat inspirades per alguna descripció. En ambdós casos tenim una associació tan forta entre les parts d'aquest objecte com la que ordinàriament tenim entre les parts d'un tot real; 3.er, el signe i la cosa significada; 4.^{rt}, els diferents signes d'una mateixa cosa; 5.e, les diferents coses expressades amb un mateix signe; 6.e, els diversos efectes d'una mateixa causa; 7.e, les diverses causes d'un mateix efecte; 8.e, les diferents qualitats d'un mateix objecte. També es refereixen als coadjacents les parts d'un tot lògic.

Llei dels similars. — Per aquesta llei es verifica el record dels objectes consemblants en aquells casos en què l'aprehensió de cada un d'ells s'ha verificat en temps diferent. Aquesta llei és una aplicació de les dues lleis fonamentals que havem establert. En efecte, si tota semblança es redueix a una identitat parcial, és evident que les parts idèntiques dels objectes semblants han de produir-se per la llei del record indirecte. Aquesta última llei obra isoladament després de la primera suggestió produïda per la llei dels similars.

Llei dels contraris. — Per aquesta llei es suggereixen aquelles representacions que tenen entre si les relacions de contrarietat. L'experiència comuna ens ofereix aplicacions d'aquesta llei, la qual assenyala una forma de la llei del record indirecte.

De la reminiscencia (1)

De les lleis que acabem d'establir, resulta que tot record es verifica ja per la presència de la mateixa cosa recordada, ja per mitjà d'una altra cosa.

(1) Aquest paragraf no apareix rotulat en el text.

El record d'una cosa per mitjà d'una altra s'anomena reminiscència. La reminiscència pot ésser espontània i exclusivament voluntària. Per la reminiscència espontània la consciència ens ofereix una successió de representacions que podem descompondre en diverses sèries.

Aquesta successió s'interromp quan es presenta un objecte extern i quan els nostres semblants exciten la nostra activitat intel·lectual. Entre les diverses sèries que la consciència ens ofereix espontàniament, les unes es reproduïxen sempre seguint el mateix ordre, altres reapareïxen truncades, i n'hi ha algunes que solament han tingut existència en nosaltres una sola vegada.

Aquesta varietat depèn d'això: que cada terme d'una sèrie de records pot formar part d'altres sèries; així és que, en un temps donat, el terme *a* apareix després del terme *a* en l'*a, b, c, d*; i un altre dia el terme *c* apareix després del terme *m* en la sèrie *f, m, e, n*.

La reminiscència voluntària és l'acte de recordar una cosa per mitjà d'una altra d'una manera voluntària. Tots sabem que la voluntat influeix en la memòria; però sabem també que ens és impossible d'evocar un record per un simple *jo vull*. Per excitar la reminiscència voluntària ens hem de valer de les lleis d'associació. Aquest exercici és impossible sempre que tenim en la consciència algun terme de la sèrie de la qual forma part el record que volem evocar. La influència de la voluntat en els records s'exerceix: 1.er, concentrant la nostra atenció en un terme de la sèrie que ens ofereix la reminiscència espontània; 2.^{on}, donant un predomini assenyalat a aquell objecte del qual tenim consciència obscura. Finalment, la influència més poderosa que exerceix la nostra voluntat en la memòria és deguda als hàbits d'associació que es poden formar en nosaltres.

L'ordre que seguim en la nostra aprehensió es reproduïx en el nostre record; així és que l'hàbit d'ordenar els nostres pensaments és l'origen de l'ordre que ells ofereixen en la seva reproducció.

Segons que existeixi o no aquest ordre de memòria, el record s'anomena sistemàtic o accidental. El sentiment constitueix també un dels mitjans que més poderosament influeixen en els nostres records, i, com que la voluntat pot cultivar uns sentiments de preferència a uns altres, d'aquí la influència indirecta de aqueixa en les nostres associacions.

Qualitats de la memòria

De tot lo dit resulta que les varietats que ofereix la memòria segons els individus no es deuen tan sols a una disposició primitiva, sinó al treball que cada un ha esmerçat en el llur cultiu.

Les qualitats d'una bona memòria es poden reduir a tres; a saber: *tenacitat* en la retenció, *facilitat* en la reproducció i *fidelitat* en la representació.

(Seguirà)